

<p>Onderwerp</p> <p>Herstel Hildebrandmonument in de Haarlemmerhout</p>	<p>Bestuurlijk behandelvoorstel (2013/433537)</p> <p>STZ/EC</p>
<p>Collegebesluit</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het college besluit het Hildebrandmonument in de Haarlemmerhout te herstellen, onder de voorwaarde dat de benodigde middelen bijeen zijn gebracht. 2. De kosten van het besluit bedragen €121.500,-. De gemeentelijke bijdrage in de herstelkosten is €80.000,-. Dekking van dit bedrag is opgenomen in het gemeentelijk Investeringsplan (IP-nr. 65.18: renovatie grootschalig groen, Beheerplan Haarlemmerhout). De resterende €41.500,- wordt ingebracht door de Stichting Herstel Hildebrand Monument. Deze aanvullende bijdrage wordt verwerkt in de 1^e bestuursrapportage 2014. 3. De betrokkenen ontvangen na besluitvorming informatie over dit besluit; de media ontvangen een persbericht. 4. Het besluit van het college wordt ter bespreking gestuurd aan de commissie Ontwikkeling. 	<p>Auteur: Vlegels, P.</p> <p>Email:</p> <p>Telefoonnr 023-5113458</p>
<p>Samenvatting/Doel/grond besluit</p> <p>Op 29 november 2012 discussieerde de gemeenteraad over het al dan niet terugplaatsen van het Hildebrandmonument op de huidige locatie. Wethouder Mooij heeft toegezegd een nota aan te bieden met meer informatie.</p>	<p>B&W vergadering</p> <p>Vergadering BenW d.d. 12-11-2013</p> <p>Bijlagen</p>

Collegebesluit

Onderwerp: Herstel Hildebrandmonument in de Haarlemmerhout
BBV nr: 2013/433537

1. Inleiding

Op 29 november 2012 discussieerde de gemeenteraad over het al dan niet terug plaatsen van het Hildebrandmonument op de huidige locatie. Het college zegde de raad toe met een uitgebreide notitie te komen, waarbij ook de plek van het kunstwerk aan bod zou komen.

Het onderzoek van het college heeft meer tijd dan voorzien in beslag genomen, vanwege het benodigde technisch onderzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en advisering door andere betrokkenen. Een aantal betrokkenen heeft zich verenigd in de Stichting Herstel Hildebrand Monument. Deze stichting krijgt een belangrijke rol in de realisatie van het project.

De gemeente is opdrachtgever voor het herstel van het Hildebrandmonument. De gemeente is zowel eigenaar van het Hildebrandmonument als beheerder van de Haarlemmerhout.

2. Besluitpunten college

1. Het college besluit het Hildebrandmonument in de Haarlemmerhout te herstellen, onder de voorwaarde dat de benodigde middelen bijeen zijn gebracht.
2. De kosten van het besluit bedragen €121.500,-. De gemeentelijke bijdrage in de herstellkosten is €80.000,-. Dekking van dit bedrag is opgenomen in het gemeentelijk Investeringsplan (IP-nr. 65.18: renovatie grootschalig groen, Beheerplan Haarlemmerhout). De resterende €41.500,- wordt ingebracht door de Stichting Herstel Hildebrand Monument. Deze aanvullende bijdrage wordt verwerkt in de 1^e bestuursrapportage 2014.
3. De betrokkenen ontvangen na besluitvorming informatie over dit besluit; de media ontvangen een persbericht.
4. Het besluit van het college wordt ter bespreking gestuurd aan de commissie Ontwikkeling.

3. Beoogd resultaat

Uitgangspunt wordt het terugbrengen en herstel van het Hildebrandmonument op de huidige plek in de Haarlemmerhout, volgens de kwaliteitsnormen van het Rijk en in de geest van de kunstenaar, Jan Bronner.

4. Argumenten

Hildebrandmonument is een uniek en hoogwaardig kunstwerk

Het Hildebrandmonument is kunsthistorisch uniek, vernieuwend (in zijn geheel) en van grote waarde. Het werk komt het beste (en eigenlijk alleen) tot zijn recht in de complete opstelling van fontein met beelden en standbeeld op sokkel op de huidige plek in de Haarlemmerhout. Met het wegvallen van het Hildebrandmonument heeft Haarlem een uniek en hoogwaardig kunstwerk verloren van grote kwaliteit. Het herstel ervan is van belang voor de Haarlemse collectie kunst in de openbare ruimte (zie bijlage A).

Herstel zichtlijnen Haarlemmerhout

De gemeente verbetert in 2013 een deel van de directe omgeving van het Hildebrandmonument, zodat de zichtlijnen en een deel van het groen als onderdeel van het monument al zijn aangepakt. Dit gebeurt in het kader van het reguliere onderhoud aan de Haarlemmerhout.

2013/433537

2

Met deze aanpak creëert het college de juiste randvoorwaarde ter voorbereiding op het terugbrengen van de beeldengroep en het herstel van de fonteinbak en de fontein in de loop van 2014.

Bovendien is het een aanvullende maatregel ter preventie van mogelijk toekomstig vandalisme. Daarnaast wordt er in het kader van het herstel een dikke laag prikkende hulst om de fonteinbak aangelegd.

Stichting Herstel Hildebrand Monument

In een brief aan de gemeente Haarlem (zie bijlage C) biedt de Stichting Herstel Hildebrand Monument (hierna: de Stichting) aan de gemeente te ondersteunen in het project. Dat betekent onder andere fondsenwerving, beoordelen van offertes, creëren van draagvlak in de stad, communicatie en publiciteit, archiefonderzoek en advisering in de uitvoering van het herstel van het Hildebrand Monument. Dit in nauwe afstemming met de gemeente Haarlem als opdrachtgever. De Stichting heeft een uitgebreid herstelplan geschreven (zie bijlage D).

Materiaalkeuze

Vanwege het beschikbare budget en vandalismegevoeligheid kiest het college nu voor een uitvoering van de replica's in brons, voorzien van een steenkleurige patina of coating, zodat de beeldengroep optisch aansluit op de originele fonteinbak. Een uitvoering in natuursteen wordt als te kwetsbaar gezien, en bovendien zijn de kosten hiervan €38.500,- hoger.

Begroting herstel Hildebrandmonument en voorwaarde

De kosten voor het herstel van het Hildebrandmonument worden door de Stichting geraamd op €121.500,- (zie bijlage E). Het betreft dan het laten gieten in brons van de 8 beelden, het restaureren van de fonteinbak en het herstel van de fontein.

De gemeentelijke bijdrage in de restauratie van het Hildebrandmonument van €80.000,- is opgenomen in het gemeentelijke Investeringsplan (IP-nr. 65.18: renovatie grootschalig groen, beheerplan Haarlemmerhout 2012-2020; kenmerk 2012/201775). Hiervan is €60.000,- bestemd voor de beelden en €20.000,- voor de aanpassing van de directe omgeving van het monument. De Stichting heeft een inspanningsverplichting om het resterende bedrag van tenminste €41.500,- te werven, via fondsen, sponsors en crowdfunding.

Het college stelt de voorwaarde dat het kunstwerk pas wordt hersteld als er voldoende aanvullende financiering is gevonden door de Stichting. De gemeente kan via het compensatiefonds de BTW-lasten in het project terugontvangen, mede om die reden is de gemeente opdrachtgever van het herstel van het Hildebrandmonument.

Structurele lasten

De structurele kosten van het beheer en onderhoud van het herstelde Hildebrandmonument moeten voorzien worden. Het kunstwerk is onderdeel van het park Haarlemmerhout. Beheer van het park valt onder de gemeente, dus ook het onderhoud van het groen rond het kunstwerk.

Voor het herstelde Hildebrandmonument zelf wordt Kunstwacht beheerder van de sculpturen. Het beheer en onderhoud van de fonteinbak en de fontein dienen meegenomen te worden in het beheer van de Haarlemmerhout.

De structurele lasten hiervoor worden begroot op ca. €5.000,-.

Communicatie en educatie

Het college heeft geen extra middelen voor camerabewaking, surveillance of educatieve projecten, maar de Stichting (de adviescommissie Haarlemmerhout) heeft aangeboden het monument te adopteren en deze onderwerpen met buurtbewoners en belangengroepen op te pakken. De Stichting gebruikt de eerder vervaardigde kunststof replica's voor hun fondsenwerving én voor het laten adopteren van het monument door een Haarlemse school. In 2014 kan mogelijk ook het platform Oneindig Noord-Holland de activiteiten van de Stichting ondersteunen en extra publiciteit aan het herstel van het belangrijke kunstwerk geven.

5. Kanttekeningen

Materiaalkeuze

De idee om replica's in brons te gieten wordt door de adviescommissie Kunst in de Openbare Ruimte afgeraden vanwege de uitstraling. Brons mag dan sterk zijn, het heeft een compleet andere uitstraling. De kosten zijn volgens de commissieleden hoog en het is bovenal risicovol i.v.m. aantrekkelijkheid voor diefstal.

De Stichting adviseert brons met een steenkleurige patina of coating, en deze uit te voeren met een diefstalbeveiliging. Brons is robuust en beter bestand tegen vandalisme. Bovendien blijkt de prijs aanmerkelijk lager dan uitvoering in steen, waardoor herstel haalbaar is.

Mochten de benodigde middelen voor het vervaardigen van bronzen beelden niet door de Stichting bijeengebracht kunnen worden, dan is een mogelijkheid om de gipsen afgietsels te scannen met behulp van 3D-print technologie. Daardoor zijn de ontwerpen in de toekomst altijd beschikbaar voor reproductie. De kosten voor alleen het scannen worden geraamd op ca. €20.000,-.

Begroting

De Stichting vertrouwt erop dat er over de kostenopgave van externe partijen nog onderhandeld kan worden. Aan de batenkant heeft de Stichting een inspanningsverplichting voor het werven van sponsors en fondsen, en ziet zij mogelijkheden tot financiering van een deel van de projectkosten door particuliere gevers te benaderen.

Het totaal door de Stichting te realiseren bedrag is tenminste €41.500,-. De komende maanden moet blijken in hoeverre dit een reëel bedrag is. Deze aanvullende bijdrage wordt verwerkt in de 1^e bestuursrapportage 2014.

Risico vandalisme en preventiemaatregelen

Het college kan geen garantie geven dat het Hildebrandmonument niet opnieuw ge vandaliseerd wordt. Zij kan enkel het risico zoveel mogelijk beperken.

In het herstelplan van de Stichting zijn preventiemaatregelen opgenomen, zoals een herinrichting van de omgeving, goede zichtlijnen en zichtbaarheid van het monument van verschillende zijden, beperkte toegankelijkheid van het monument en toepassing van - inmiddels in andere gemeenten beproefde - diefstalbeveiliging.

Alle risico's zijn voor de gemeente, het monument is en blijft eigendom van de gemeente. Uiteindelijk kan alles wat gemaakt is weer kapot. Het terugbrengen van het monument in de Haarlemmerhout is verantwoord als ook het risico voor vandalisme tot het minimum is teruggebracht.

2013/433537

4

6. Uitvoering

Het college laat (een deel van) de groenwerkzaamheden uitvoeren, het herstel van de zichtlijnen op het Hildebrandmonument (uitvoering Beheerplan Haarlemmerhout).

De Stichting Herstel Hildebrand Monument start met fondsenwerving, op basis van het collegebesluit, parallel aan de bespreking van het voorstel in de commissie Ontwikkeling.

Zodra de dekking van de begroting rond is, kan het herstel van de beelden, de fontein en de fonteinbak aanvangen. En daarmee het terugbrengen van het Hildebrandmonument in de Haarlemmerhout (zie bijlage F).

De beoogde onthulling van het herstelde kunstwerk is op 13 september 2014, de 200^e geboortedag van Nicolaas Beets (Hildebrand).

7. Bijlagen

- A. Advies Hildebrandmonument, adviescommissie Kunst in de Openbare Ruimte (voorjaar 2012).
- B. Achtergrondinformatie Herstel Hildebrandmonument
- C. Brief Stichting Herstel Hildebrand Monument, d.d. 23 oktober 2013
- D. Herstelplan, Stichting Herstel Hildebrand Monument (oktober 2013)
- E. Begroting herstel Hildebrandmonument
- F. Foto's Hildebrandmonument

Het college van burgemeester en wethouders

de secretaris

de burgemeester

BIJLAGE A

Criteria Herijking collectie Kunst in de Openbare Ruimte
Advies Jan Bronner – Hildebrandmonument
Bijlage: Tijdslijn Vandalisme en noemenswaardige incidenten
Hildebrandmonument 1962-2000 (en 2008)

voorjaar 2012

Hildebrandmonument - Jan Bronner

Toponiem: De Haarlemmerhout
Plaatsingsjaartal: 1962

Vooraf

In opdracht van de gemeente Haarlem kreeg het door Jan Bronner vervaardigde Hildebrandmonument in 1962 zijn plaats in de Haarlemmerhout. Nadat de beeldengroep gedurende meer dan 20 jaar regelmatig werd beschadigd c.q. vernield, besloot de Haarlemse gemeenteraad in 1983 de negen beelden van het Hildebrandmonument uit het stadsbos te verwijderen en over te dragen aan de Rijksdienst Beeldende Kunst. De oorspronkelijke fonteinbak, een belangrijk onderdeel van het monument, bleef echter in Haarlem en is nog steeds het eigendom van de gemeente. Op deze fonteinbak werden in 1984 kunststof replica's van de oorspronkelijke beelden geplaatst. Ook deze exemplaren bleken niet bestand tegen vandalisme. Nadat ze in 2008 door brandstichting onherstelbaar waren verminkt, werden de gekopieerde beelden uit het stadsbos weggehaald.

De adviescommissie KiOR geeft bij deze haar visie over het herplaatsen van het Hildebrandmonument in gekopieerde vorm waarbij gebruikt gemaakt wordt van de oorspronkelijke fonteinbak uit 1962.

De commissie is zich bewust van de gevoelens en gevoeligheden die leven als het gaat om de her- of verplaatsing van dit monument.

Op uitnodiging van de adviescommissie KiOR vond dan ook op 8 februari 2012 een bijeenkomst plaats met een aantal betrokkenen: vertegenwoordigers van de adviescommissie Haarlemmerhout, medewerkers van de dienst Wijkzaken, de auteur Nop Maas (die het boek schreef over de totstandkoming van het Hildebrandmonument) en landschapsarchitect Michael van Gessel (die betrokken is bij de herinrichting van het Frederikspark).

De adviescommissie KiOR heeft de meningen die op deze bijeenkomst zijn uitgewisseld, betrokken bij de opstelling van onderstaand advies.

Advies

1. De commissie KiOR adviseert de negen beelden van het Hildebrandmonument opnieuw te kopiëren. Daartoe dienen mallen te worden gemaakt van de oorspronkelijke beelden die zich in Heino bevinden.

Afhankelijk van de besluitvorming m.b.t. de plaats van het Hildebrandmonument zal de commissie KiOR zich uitspreken over het materiaal waarin deze gekopieerde beelden moet worden uitgevoerd. Bij de keuze dient zorgvuldig rekening te worden gehouden met het uiterlijk en karakter van de oorspronkelijke beelden.

2. De commissie KiOR adviseert de te kopiëren beelden én de oorspronkelijke fonteinbak uit 1962 als Hildebrandmonument op te nemen in de collectie KiOR.

3. De commissie KiOR adviseert het Hildebrandmonument te herplaatsen in de Haarlemmerhout zodra de oorspronkelijke context (1962) waarin de beeldengroep zijn plaats kreeg, is hersteld.

Als aan deze voorwaarde niet wordt voldaan ontraadt de commissie met klem dit historisch zo belangrijke beeld op deze plaats opnieuw op te stellen.

Toelichting

Door de landschapsarchitectuur van de Haarlemmerhout ten tijde van de plaatsing van het Hildebrandmonument in 1962, was de beeldengroep verweven met de open structuur van het bos en vormde het een wezenlijk onderdeel van de zichttas tot aan Paviljoen Welgelegen. De plaats waar het beeld was gesitueerd werd gekenmerkt door een transparante omgeving. Het beeld had "lucht" en kon gezien worden door zowel mensen in als om het bos.

Door achterstallig onderhoud van dit gedeelte en/of door een veranderende visie m.b.t. beplanting, is het gebied rond het Hildebrandmonument in grote mate dicht geslipt. Een weelderige begroeiing heeft de ruimte gekregen tussen en rond de bomen. Hierdoor heeft het Hildebrandmonument in de loop der jaren zijn monumentaliteit verloren en werd het steeds meer een verstopt tuinbeeld.

De commissie KiOR is van mening dat het beeld weer gezien moet kunnen worden vanaf de Fonteinlaan en de Hildebrandlaan waardoor het teruggegeven wordt aan de stad.

De commissie KiOR pleit voor aanpassing van de omgeving naar een open opzet.

Een dergelijke situatie kan alleen worden bereikt als rigoureuus wordt uitgedund.

De transparantie en het open karakter van het park moet naar het oordeel van de commissie teruggebracht worden waardoor het Hildebrandmonument weer zichtbaar wordt en opnieuw deel gaat uitmaken van een open zichttas. Zodoende wordt een optimale beleving gecreëerd en wordt het park aantrekkelijker voor een groot publiek.

Herstel van het open karakter van dit deel van de Haarlemmerhout evenals een intensiever te verwachten gebruik van het park genereert meer sociale controle.

Hierdoor kan vandalisme tot een minimum worden beperkt en is de investering van het herstel van dit zo historische monument op deze locatie gerechtvaardigd.

Kunsthistorische waarde

Professor J. Bronner was een bekend kunstenaar die behalve een groot oeuvre ook vele beroemde leerlingen heeft gehad. Het Hildebrandmonument is zonder twijfel zijn bekendste en meest omvangrijke werk. Bronners credo luidde 'beeldhouwkunst is architectuur, architectuur is beeldhouwkunst'. In zijn ogen was de sculptuur die in verband stond met de bouwkunst - de moeder der kunsten - de enige ware vorm van beeldhouwkunst. Bronner was hoogleraar beeldende kunst aan de Rijksakademie van beeldende kunsten Amsterdam. Onder zijn studenten waren o.a. Wessel Couzijn, Mari Andriessen, Cor Hund en Ton Sondaar. Hij wordt gerekend tot de belangrijkste vertegenwoordigers van de 'Amsterdamse-Schoolbeeldhouwkunst' zelfs al heeft hij persoonlijk geen beeldhouwwerk kunnen leveren voor de architectuur van zijn tijd, vanwege een drukke hoogleraar functie en het maken van het Hildebrandmonument.

Het heeft lang geduurd voordat het Hildebrandmonument voltooid was. Daardoor is het werk anders dan het schetsontwerp uit 1914. De beeldengroep werd een organisch en architectonisch geheel waarbij het naturalisme van het eerdere ontwerp plaats had gemaakt voor een stilistisch vernieuwende en bijna kubistische vormgeving.

Het werk heeft een erg hoge lokaalhistorische waarde, zowel door de beroemde en gelauwerde Bronner als door het afgebeelde verhaal van de Haarlemse Beets (Hildebrand). Het werk heeft veel voeten in de aarde gehad voordat het goed en wel geplaatst was en daarna was het door vandalisme en aftakeling een vast object van zorgen en problemen. Het werk is kunsthistorisch erg uniek en vernieuwend (in zijn geheel) en van grote waarde. Het werk komt het beste (en eigenlijk alleen) tot zijn recht in de complete opstelling van fontein met beelden en standbeeld op sokkel. Met het wegvallen van het Hildebrandmonument heeft Haarlem een uniek en hoogwaardig kunstwerk verloren van grote kwaliteit en verband met de stad.

Ruimtelijke context / gebiedskarakteristieken

Geplaatst in de Haarlemmerhout, in de volksmond, 'De Hout' genoemd. Dit bos is het oudste groene Rijksmonument van Nederland en bevindt zich aan de zuidkant van Haarlem. Het gebied beslaat ongeveer zestig hectare en is opgedeeld in verschillende kleinere gebieden. Het monument staat op een open veld.

Plaatsingshistorie

Eigenlijk zou er een ander Hildebrandmonument komen, gemaakt door Louis Vreugde. Het zou om een beeld van de schrijver gaan die het middenstuk vormde van een daar reeds geplande fontein. Dit idee wordt teruggefloten door de gemeente en een nieuw plan, in de vorm van een wedstrijd, ontstaat.

Op 27 juli 1914 wordt dr. Jan Bronner gekozen als winnaar van de ontwerpwedstrijd voor het nog te bouwen Hildebrandmonument ter ere van Hildebrands 100ste verjaardag. Het duurt echter nog een lange tijd voordat het monument werkelijk geplaatst zou worden. Na jaren van touwtrekken, ruzies en tegenslagen wordt het monument uiteindelijk pas op 2 juni 1962 officieel onthuld. De plaats van het monument is ook anders dan aanvankelijk het plan was. Eerst zou het monument op De Dreef komen, maar vanwege de aanleg van een rijweg moet dit plan van tafel. Een nieuwe optie is de Hout, welke plek na veel discussie en overleg pas in 1955 wordt goedgekeurd.

Uiteindelijk (zie rest van dit document) worden de beelden, na grootschalig vandalisme in 1983 verwijderd en in 1985 vervangen door kunststof replica's.

De originele beelden worden in 1988 gerestaureerd en overgeplaatst naar het depot van de Rijksdienst Beeldende Kunst, nu de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Uiteindelijk vinden ze een nieuw huis in 1990 in de tuin van kasteel Nijenhuis in het Overijsselse Heino.

Deze informatie komt uit het boek 'Een kroniek van het Hildebrand-monument in de Haarlemmerhout' van Nop Maas, uit 2002.

Eigendom

J.B. Schippers, voorzitter van de Haarlemse bestuur van 'Het Algemeen Nederlandsch Verbond' (ANV) vraagt begin juli 1913 aan zijn medebestuurders om toestemming voor het laten bouwen van een Hildebrand-monument, waarmee wordt ingestemd. De burgemeesters van Haarlem en Heemstede, W.B. Sandberg en D.E. van Lennep laten op 6 augustus weten dat zij mee willen werken aan dit initiatief. Er wordt een Hildebrandcomité opgericht om de fondsen te werven en te beheren en om toezicht te houden op de voortgang van de werkzaamheden. Er wordt een contract opgezet tussen

de kunstenaar en het comité dat pas in februari 1928 definitief wordt gemaakt. Er is sprake van dat het Comité het eigendom overgedragen wil krijgen, omdat Bronner, in ieder geval tot de oplevering, eigenaar van het werk is. Of dit gehonoreerd wordt is niet duidelijk.

De eigendom lijkt dus op het eerste gezicht bij het comité te liggen, maar aangezien dit comité alleen opgericht was om dit beeld te verwezenlijken zal het eigendom momenteel wel bij de gemeente liggen. Kunstwacht beaamt dit.

Op 30 november 1983 (na het grove vandalisme) besluit de gemeente Haarlem de originele beelden over te dragen aan het Rijk, als zij dan het vervaardigen van replica's betaalt. Het Rijk stemt hiermee in. De originelen worden opgeslagen bij Openbare Werken.

De originelen zijn momenteel eigendom van het rijk. De replica's van de gemeente.

Financiële waarde

Bronner ontving als prijzengeld F1000,- De bronnen zijn niet heel duidelijk over de verdere kosten van het werk. Er lijkt in het begin een tekort te zijn van F14.000,-

Wel uitgegeven is: F1000 als prijzengeld; F1900 voor ontwerpen en modelleren; F6000 voor fonteinbak (die later zonder overleg wordt gesloopt); F2700 voor zandsteen.

Vervolgens vraagt Bronner om een extra voorschot van F1000. Later noemt hij een prijs van F1200 per beeld (excl materiaalkosten) wat neer komt op een totaal van F12.000 waarvan tweederde (8000) voor het modelleren. Deze vraag lijkt niet gehonoreerd te zijn. Wel is later het comité bereid een mogelijk begrotingsoverschot uit te betalen aan Bronner.

In 1949 schrijft Bronner aan het comité over een begroting van de steenhouwer van F37.930, extra kosten voor ornamenten van F500 en nog eens zestien extra posten. Pas in 1954 volgt er een nieuwe (realistische) begroting van Bronner. Deze bedraagt F60.000. Het comité heeft dan F16.000 in kas zitten en zegt niet meer bij elkaar te kunnen brengen. Uiteindelijk wordt Bronner een honorarium van F15.000 beloofd, zodra de beelden op hun plek staan.

Eind 1958 zegt het comité bereid te zijn F3000 uit te keren aan Bronner en nog een F2000 wanneer het plaatsen werkelijk begonnen is. Hiermee willen zij dat Bronner het eigendomsrecht aan hen overdraagt. Dit gaat blijkbaar niet door. Bronner blijft meer geld eisen en uiteindelijk wordt hem F7500 betaald voor het werk en nogmaals dat bedrag na de onthulling. In 1960 stelt de gemeenteraad vast dat er voor de plaatsing F134.000 beschikbaar is. De onthulling vindt in 1962 plaats.

Na al eerder vandalisme worden op de nacht van 5 op 6 juli 1983 drie beelden brutaal onthoofd en beschadigd. De schade wordt geschat op F30.000. Zelfs de kunststof replica's worden ge vandaliseerd (1987), met een schade van ongeveer F8000 (gedekt door verzekering).

Afspraken maker/schenker

De relatie tussen Bronner, de gemeente en het comité was heel erg moeizaam. Er zijn honderden brieven geschreven met afspraken, opties en onenigheden. Belangrijk is dat

uiteindelijk de werken, veel te laat, voor veel meer geld gemaakt zijn. Bronner meende dat het materiaal prima was en dat hij over alles gelijk had. Hierdoor kon er moeilijk gecommuniceerd worden.

Publieke ervaringen/waardering

Aangezien het werk veelvuldig is vernield, is er veel onvrede over het werk. Een week na de onthulling, in 1962, meldt het Haarlems Dagblad op de voorpagina dat de jeugd het monument eigen heeft gemaakt. Ze klimmen erop, baden erin en spelen op het gras.

Veiligheid

Zolang de beelden/het beeld onbeschadigd blijven is het een veilig beeld

Fysieke staat

De beschadigde replica's staan nog op de plek. Alleen het beeld van Hildebrand is nog aan onaangetast. De staat van de beelden in Heino is wel goed. Dit zijn de originele beelden en dus (kunst)historisch van groot belang.

Praktische positionering

Midden in park. Daardoor geen controle, wel ruimte.

Eigenaar van de grond (cf. aansprakelijkheid beheer en onderhoud)
Gemeente Haarlem

NOTEN

Onthulling in 1962

<http://www.youtube.com/watch?v=z2afI04tQCs>

Tijdslijn vandalisme en noemenswaardige incidenten Hildebrand monument. 1962 - 2000 (en 2008)

- Een week na de onthulling meldt het Haarlems Dagblad dat er veelvuldig wordt geklommen op de fonteinbak door jongeren. Ook wordt er gezwommen in het water en aan de beelden gehangen. Veel gevaar voor beschadiging.
- In oktober besluit de gemeente de beelden in de winter in te pakken in kisten tegen de vrieskou, vanwege het gevaar op stukvriezen.
- Op 20 januari 1967 wordt er door vier leerlingen van het Karel van Manderlyceum brand gesticht in het stro in de bekisting van één van de beelden (Keesje het diakenhuismannetje). Wanneer personeel van Hout en Plantsoenen de bekisting proberen te verwijderen met schoppen raakt het beeld ook nog bekrast. (een paar dagen daarvoor was ook al een kist in brand gestoken, zonder schade)
- 5 januari 1970 is er weer brandstichting, waarbij stukjes van het beeld 'Suzette Noiret' afspringen. Restauratie loopt op tot duizenden guldens.
- 24 juni 1970 wordt gemeld dat er een prikkeldraadomheining om het beeld zal komen.
- 20 juni 1973 wordt het hoofd van Suzette Noiret in het gras gevonden. Het is hierbij onduidelijk of het door vandalisme of verwerking kwam.
- In de nacht van 24 op 25 mei 1974 wordt het beeld 'Van de Hoogen' van zijn voetstuk verwijderd, alleen zijn hond stond nog op de fonteinrand.
- In de nacht van 5 op 6 juli 1983 worden de hoofden van 'Grootmoeder Kegge', 'Van der Hoogen' en 'Suzette Noiret' eraf geslagen en verder vernield. Alleen het hoofd van Suzette wordt teruggevonden. Het rechterbeen van Van der Hoogen is geheel doormidden gespleten zal waarschijnlijk verwijderd moeten worden. Kosten worden geschat op f30.000,--
- 6 juli 1983 wordt begonnen met het verwijderen van de beelden van de fonteinbak.
- Op 30 november 1983 besluit de gemeenteraad de originele beelden aan het Rijk over te dragen op voorwaarde dat deze het vervaardigen van replica's betaald. De gemeente betaalt de restauratie en transport van de originelen.
- 13 juni 1984 krijgt Jan van Ipenburg de opdracht de replica's te gieten voor f85.500,-- Hierbij zal gebruik worden gemaakt van vlamdovende epoxyhars, versterkt met glasvezel en een rvs bewapening. (op basis van gipsen afgietsels die nog bij het Frans Halsmuseum in bewaring stonden)
- In 1987 wordt het complete beeld van Van der Hoogen van zijn sokkel getrokken. De verzekering dekt deze kosten à f8000,--
- 14 januari 1988 wordt bekend gemaakt dat de restauratie van de originele beelden voltooid is. Deze worden in 1990 opgesteld in Heino waar zij de winter ingepakt en beschermd doorbrengen.
- 10 augustus 1993 vertonen 5 van de nieuwe afgietsels scheuren. Wellicht door vandalen.
- Meerdere malen per jaar raakt de waterpomp van de fontein verstopt.
- 4 februari 1996 wordt één van de beelden met zwarte verft besmeurd.
- 7 juli 1999 wordt het beeld 'Buikje' zodanig beschadigd dat het waarschijnlijk opnieuw gegoten moet worden.
- 8 juli 2000 wordt het beeld van 'Keesje het diakenmannetje' ernstig vernield en wordt ook 'grootmoeder Kegge' beschadigd.
- Op foto's uit oktober 2008 in Kunstwacht is te zien dat enkele beelden brandschade hebben en hierdoor ernstig beschadigd zijn.

BIJLAGE B

Achtergrondinformatie Herstel Hildebrandmonument

Op 27 juli 1914 werd dr. Jan Bronner gekozen als winnaar van de ontwerpwedstrijd voor het nog te bouwen Hildebrandmonument ter ere van de 100ste verjaardag van Hildebrand (Nicolaas Beets). Het duurde echter nog een lange tijd voordat het monument werkelijk geplaatst werd. Na jaren van touwtrekken en tegenslagen werd het monument uiteindelijk op 2 juni 1962 officieel onthuld. Het Hildebrandmonument komt alleen tot zijn recht in de complete opstelling van fontein met beelden en het standbeeld zoals de kunstenaar het bedoeld heeft op deze historische locatie.

De beelden werden na grootschalig vandalisme in 1983 verwijderd en in 1985 vervangen door kunststof replica's. De originele beelden werden in 1988 gerestaureerd en in eigendom overgedragen aan het depot van de Rijksdienst Beeldende Kunst, nu de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Uiteindelijk vonden ze een nieuw thuis in 1990 in de tuin van kasteel het Nijenhuis te Heino, provincie Overijssel. De fonteinbak en de kunststof kopie van het beeld van Hildebrand zelf zijn de enige restanten van het oorspronkelijke monument.

Betrokken partijen naast de gemeente Haarlem

De Stichting Herstel Hildebrandmonument is een initiatief van de Adviescommissie Haarlemmerhout, de Haarlemse wijkraden Zuiderhout & Vredenhof, Bosch en Vaart, Koninginnebuurt en Welgelegen, Stichting de Houten Haarlemmer, de Vereniging Haerlem, de Vereniging Vrienden van de Haarlemmerhout en het Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid Zuid-Kennemerland. De stichting heeft ook een uitgebreid herstelplan over het Hildebrandmonument opgesteld (zie bijlage C) en een website met diverse informatie: www.hildebrandmonument.nl.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is betrokken i.v.m. het eigendom van de oorspronkelijke mallen van de beelden, waarvan -onder deskundige begeleiding- de gipsen afgietsels gebruikt kunnen worden voor het vervaardigen van de replica's. De oorspronkelijke mallen zelf hebben de tand des tijds nauwelijks doorstaan en zijn helaas niet meer te gebruiken. De originele beelden die in de beeldentuin van museum De Fundatie in Heino staan zijn niet meer in goede staat. Twee beelden worden vanwege hun conditie zelfs niet meer geëxposeerd.

Kunstwacht beheert in opdracht van de gemeente alle kunstwerken in de openbare ruimte in Haarlem. Bij het herstel van de beeldengroep heeft Kunstwacht een adviserende rol, vanwege hun ruime ervaring elders in het land.

De adviescommissie Kunst in de Openbare Ruimte adviseert het Hildebrandmonument te herplaatsen in de Haarlemmerhout zodra de oorspronkelijke context (1962) waarin de beeldengroep zijn plaats kreeg, is hersteld. Professor Bronner heeft een bedoeling gehad met de keuze voor het materiaal Euville, een zacht Franse kalksteen. Het monument moet zo dicht mogelijk bij de keuze van de kunstenaar blijven. De commissie kiest uitdrukkelijk voor een materiaal wat vandalisme bestendig is en artistiek de originelen het meest benadert.

De Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit pleit voor het uitbrengen van een cultuurhistorische visie op het rijksmonument De Haarlemmerhout (brief aan het college van B&W d.d. 31 januari 2013). In de visie op de Haarlemmerhout en het Beheerplan Haarlemmerhout is hier reeds invulling aan gegeven.

Stichting Herstel Hildebrand Monument

De heer C. Mooij, wethouder
Gemeente Haarlem
Postbus 511
2003 PB Haarlem

Haarlem, 23 oktober 2013

Hildebrand Monument. Haarlemmers nemen het initiatief

Geachte heer Mooij,

De afgelopen weken hebben wij zoals afgesproken met uw ambtenaren informatie uitgewisseld, met hen nieuwe offertes opgevraagd en we zijn tot de conclusie gekomen dat het herstel van het Hildebrand Monument binnen redelijk budget mogelijk is: de fonteinbak wordt hersteld, replica's van de beelden komen weer op de rand van de fontein te staan, de fontein gaat weer spuiten en de omgeving wordt hersteld zodat weer goede zichtlijnen ontstaan.

Ons toekomstbeeld

Onze stichting is een initiatief van de adviescommissie haarlemmerhout, een aantal wijkraden en belangengroepen of anders gezegd een initiatief van Haarlemmers die het verloederde monument graag weer in oude glorie willen herstellen. De beeldengroep met fontein heeft niet alleen een hoge cultuurhistorische waarde als onderdeel van het rijksmonument de Haarlemmerhout. Het is ook een plek waar Haarlemmers graag vertoeven.

Zo moet het weer worden!

Wij zien voor ons dat bewoners op hun zondagse wandeling met de kinderen weer gaan kijken naar fontein en beelden; bewoners van het verpleeghuis hebben met hun familie een mooi doel voor hun wandeling; mensen die vlakbij werken gaan er weer hun lunch genieten. Het pareltje in de Haarlemmerhout zal ook bijdragen aan de versterking van de culturele en toeristische aantrekkingskracht van Haarlem.

Uitvoeringsvarianten beelden

Wij stellen eisen aan de replica's van de beelden: lijkend op de originelen en bestand tegen vandalisme. We hebben de volgende varianten bekeken.

Brons 1 *	Brons 2	Beton	Natuursteen
Brons met RVS kern en coating	Brons met RVS kern en coating of patina	Beton met rvs wapening en kunststof buitenlaag	Natuursteen (Euville Marbrier) vervaardigd met scan technieken.
Vergelijking	Vergelijking	Vergelijking	Vergelijking
Goed gelijkend op origineel	Goed gelijkend op origineel.		Meest gelijkend op origineel.
Goede verankering tegen diefstal. Reproduceerbaar	Goede verankering tegen diefstal. Reproduceerbaar.		Door scannen makkelijk en goedkoop reproduceerbaar
Robuust	Robuust		Veel kwetsbaarder dan brons
Kopie van kopie		Hoge prijs	Hoge prijs
Prijs	Prijs	Prijs	Prijs
77.500	46.000	89.010	73.862

* Bij variant 1 wordt gebruik gemaakt van de polyester replica's om nieuwe mallen te maken. Bij de andere varianten wordt gebruik gemaakt van de gipsen beelden in het bezit van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE).

Wij kiezen voor variant brons 2 van de bronsgieter, die ook het beeld van Koning Willem-Alexander voor de raadzaal heeft gemaakt. De redenen voor onze keuze zijn: brons is robuust, het uiterlijk lijkt sterk op het origineel, met een rvs kern zijn de beelden goed verankerd en beveiligd tegen diefstal en niet in de laatste plaats de prijs.

De Fontein

De fonteinbak moet worden gerestaureerd. De buitenzijde wordt schoongemaakt en de tegels en het voegwerk moet worden gerepareerd. Voor de fontein kan veel gebruik worden gemaakt van bestaande onderdelen. Enkele onderdelen moeten worden vervangen of up-to-date gebracht om onderhoudskosten te vermijden.

Het monument zal niet direct toegankelijk zijn: als beschermingsmaatregel wordt een gesloten ring van 1,5 tot 2 meter breed van sterk prikkende hulst rond het monument geplaatst.

De omgeving en zichtlijnen

Het zuidelijk deel van de Kleine Hout is verwaarloosd. Een schetsontwerp is gemaakt voor het herinrichten van de omgeving en een facelift van dit deel van de Kleine Hout.

Goede doorkijk hoort bij dit deel van de Hout dat het karakter van een park heeft. Dit karakter wordt visueel versterkt door een van verschillende kanten tussen de monumentale bomen door duidelijk zichtbaar Hildebrand monument.

De zichtlijn van Paviljoen Welgelegen naar het monument wordt hersteld. Bij de Spanjaardslaan / Beelslaan komt een duidelijk herkenbare entree door het pad te verbreden

en iets te verleggen en onderbegroeiing te verwijderen. Ook vanaf de Fonteinlaan zal er zicht zijn op het monument.

Door de beheerder van de Haarlemmerhout wordt in samenspraak met de adviescommissie Haarlemmerhout de herinrichting van de omgeving voorbereid. De groenwerkzaamheden (achterstallig onderhoud) worden betaald uit het beschikbare onderhoudsbudget van de Hout (beheerplan Haarlemmerhout) met uitzondering van de nieuwe hulst rondom de fontein.

Preventie

Preventie tegen diefstal en vernielzucht begint bij een goed draagvlak. In combinatie met een omgeving zonder onveilige plekken en met goede zichtbaarheid, robuuste uitvoering, adequaat beheer en regelmatig toezicht door politie-surveillances is het risico van vernieling gering. Het is vooral beeldvorming en geen praktijk dat het in de Hout voor beelden onveilig zou zijn.

De politie heeft na overleg met de Stichting toegezegd de Haarlemmerhout, en in het bijzonder de omgeving van het Hildebrand Monument, te benoemen tot 'Hotspot'. Dit betekent extra toezicht voor het hele gebied. De wijkagenten kennen de bezoekers van de Haarlemmerhout en spreken ze indien nodig aan op hun gedrag. De Stichting heeft inmiddels de wijkagenten bij het initiatief betrokken.

Kosten en dekking

Herstelkosten	
Kosten Rijksdienst Cultureel Erfgoed	12.250
Vervaardigen beelden en kosten plaatsing	50.000
Restauratie fonteinbak	23.166
Herstel Fontein	11.799
Beplanting rond fonteinbak (prikkende hulst)	4.000
Informatiepaneel	1.785
totaal	103.000

optioneel	
Vervangen beeld Hildebrand	13.500
	116.500

Het grote beeld van Hildebrand stellen wij voor alleen te vervangen als een sponsor bereid is de kosten daarvoor te betalen.

De detailbegroting, ons dekkingsplan en een uitwerking van de diverse deelaspecten, zoals veiligheid, materiaalgebruik, inrichting van de omgeving treft u als bijlage aan.

Fondsenwerving

Rekening houdend met het budget van de gemeente van € 80.000 moeten wij een bedrag van minimaal €23.000 werven en beschikbaar stellen om het herstel te realiseren. Een eerste donatie is al ontvangen. Daarnaast zijn al enkele organisaties gepolst. Onze fondsenwerving start officieel als de Gemeente het herstelplan heeft goedgekeurd.

Wij hechten in het bijzonder aan donaties van Haarlemmers, dit om het draagvlak verder uit te breiden. Haarlemmers moeten kunnen zeggen: “het is ons monument”. Fondsen en bedrijven zullen voor hun bijdrage een tegenprestatie verlangen, zoals vermelding van hun bijdrage op het informatiepaneel of het koppelen van hun naam aan een onderdeel van het monument.

Medewerking Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE)

Om replica's te kunnen maken is de medewerking nodig van RCE. Deze dienst beschikt over gipsen afgietsels, die nodig zijn om mallen te maken voor het gieten van de beelden. RCE vraagt een vergoeding voor de kosten die ze maken. Het is verstandig sluitende afspraken te maken met RCE over beschikbaar stellen van de gipsen afgietsels.

Voor zover wij hebben kunnen nagaan is het Hildebrand monument geen monument in de zin van de monumentenwet en is geen vergunning vereist.

Samenwerking

Onze insteek is om in samenwerking met de gemeente Haarlem het monument te herstellen. Wij willen er een voorbeeld van maken hoe de gemeente en burgers samen iets kunnen realiseren, terwijl ieder afzonderlijk daartoe niet in staat is.

Wij bieden de gemeente Haarlem aan de fondsen in te zamelen die nodig zijn voor realisatie.

Met vriendelijke groet,

mr. J.J. van Zetten
voorzitter

mevrouw drs. J.M.C. van Leeuwen
secretaris – penningmeester

drs. A.E.H.A Rietveld
bestuurslid

Bijlagen:
kostenbegroting en dekkingsplan
herstelplan (uitgebreid)

De Stichting Herstel Hildebrand Monument is een initiatief van de Adviescommissie Haarlemmerhout, de Haarlemse wijkraden Zuiderhout & Vredenhof, Bosch en Vaart, Koninginnebuurt en Welgelegen, Stichting de Houten Haarlemmer, Historische Vereniging Haerlem, de Vereniging Vrienden van de Haarlemmerhout, IVN Zuid-Kennemerland.

Het initiatief wordt gesteund door: woonzorgcentrum Sint Jacob in de Hout, verpleeghuis Zuiderhout, woonzorgcentrum Spaar en Hout, Dispuut Beets, museum De Fundatie.

Volg ons op Twitter en Facebook.

www.hildebrandmonument.nl

De Stichting heeft van de fiscus de culturele ANBI status gekregen. Uw giften zijn aftrekbaar.

Secretariaat: Churchillaan 29, 2012RM Haarlem

KvK: 57013543

Rabobank: 17.80.98.663

Bijlage

Stichting Herstel Hildebrand Monument

KOSTENBEGROTING		
Kosten Rijksdienst Cultureel Erfgoed		
Uitpakken mallen	1.300	
Herstel afgietsels in plasticine	1.100	
emballage en transport	3.000	
transport	2.000	
supervisie documentatie etc.	1.200	
stelposten	3.650	
	12.250	12.250
Vervaardigen beelden		
Offerte Stijlaart		
8 Beelden in brons met coating	28.000	
Mallen	14.000	
Vervoer en plaatsing	8.000	
Totaal	50.000	50.000
Restauratie fonteinbak		
Offerte Swaalf		
restaratie	19.666	
preparatie fontein	3.500	
	23.166	23.166
Herstel Fontein		
Offerte Vd Haar		
Watersysteem	6.192	
regelkast en pompen	3.607	
voeding en verlichting	2.000	
	11.799	11.799
Beplanting rond fonteinbak (prikende hulst)		
	4.000	4.000
Informatiepaneel		
informatiepaneel	1.785	1.785
Subtotaal		103.000
Vervangen beeld Hildebrand		
		13.500
som herstelkosten		116.500
fondsenwerving, drukkosten, etc		
		5.000
Totaal		121.500

bedragen exclusief btw

DEKKINGSPLAN	
Bijdrage gemeente *	80.000
bewoners wijken	8.200
wijkraden **	3.300
fondsen	30.000
	121.500

* beheerplan Haarlemmerhout

** toegezegd

Herstel het Hildebrand Monument in de Hout!

Haarlemmers nemen het initiatief

Foto Bart Landheer

Stichting Herstel Hildebrand Monument

Haarlem, 3 april 2013. Bijgewerkt 21 oktober 2013

Stichting Herstel Hildebrand Monument

Inhoud

1. INLEIDING EN SAMENVATTING	3
ONS TOEKOMSTBEELD	4
HERSTEL VAN DE BEELDENGROEP	4
DE OMGEVING EN ZICHTLIJNEN	5
BEHEER EN ONDERHOUD	5
PREVENTIE	5
DRAAGVLAK EN COMMUNICATIE	5
1. HET REALISATIEPLAN	6
BESCHERMEN, BENUTTEN, BELEVEN EN BEHEREN.	6
ONTWERPEN MET HULP VAN DE PREVENTIEPIRAMIDE	6
NIVEAU 0: DE BREDE MAATSCHAPPELIJKE INBEDDING.	7
NIVEAU 1: DE OMGEVING.	7
NIVEAU 2: DRAAGVLAK EN COMMUNICATIE.	9
NIVEAU 3: HET ONTWERP EN DE INSTANDHOUDING.	10
NIVEAU 4: OPTREDEN.	10
2. BIJLAGEN	11
BIJLAGE 1. HISTORIE - RUIMTELIJK-HISTORISCHE ANALYSE	12
BIJLAGE 2. ONTWERPVOORSTEL	15
BIJLAGE 3. MATERIAALGEBRUIK	18
BIJLAGE 4. DE PREVENTIEPIRAMIDE	20
BIJLAGE 5: CONCEPTNOTA ADVIESCOMMISSIE RUIMTELIJKE KWALITEIT	22

Stichting Herstel Hildebrand Monument

Voorzitter: J.J. van Zetten, email: jzetten@hrmotion.nl

Postadres: Churchillaan 29, 2012 RM Haarlem

Bank: NL64 RABO 017.80.98.663 KvK 57013543

Volg ons op Twitter en Facebook www.hildebrandmonument.nl

1. Inleiding en samenvatting

*Weest zoo goed, mijn monument ter eere van de Camera Obscura, Hildebrand en zijn voorliefde voor de natuur, de plaats bezuiden den Hertenkamp aan te willen wijzen.
(J. Brommer, december 1932)*

Een prentbriefkaart van het Hildebrand Monument kort na z'n onthulling in 1962 (NHA)

Stichting Herstel Hildebrand Monument

De stichting komt voort uit een initiatief van de Adviescommissie Haarlemmerhout, de Haarlemse wijkraden Zuiderhout & Vredenhof, Bosch en Vaart, Koninginnebuurt en Welgelegen, Stichting de Houten Haarlemmer, de Historische Vereniging Haerlem, de Vereniging Vrienden van de Haarlemmerhout en het IVN Zuid-Kennemerland.

Het initiatief wordt gesteund door: woonzorgcentrum Sint Jacob in de Hout, verpleeghuis Zuiderhout, woonzorgcentrum Spaar en Hout, Dispuut Beets, museum De Fundatie.

De stichting weet zich hierdoor breed verankerd en gesteund in de Haarlemse samenleving.

De stichting stelt zich ten doel om, samen met de gemeente, het Hildebrand Monument en zijn omgeving in oude luister te herstellen. De stichting biedt de gemeente de aanvullende financiële middelen aan die nodig zijn voor een kwalitatief hoogwaardig herstel dat momenteel het budget van de gemeente te boven gaat.

Hildebrand heeft vanaf 2009 moeten kijken naar een waterbassin dat 'oogt als een depot voor zwerfvuil', zijn status binnen het Rijksmonument Haarlemmerhout niet waardig. Haarlems belangrijkste beeldengroep en de Hout zelf, moeten weer beleefd en gezien worden.

Foto Titi des Bouvrie

Ons toekomstbeeld

Zo moet het weer worden!

Wij zien voor ons dat bewoners op hun zondagse wandeling met de kinderen weer gaan kijken naar fontein en beelden; bewoners van het verpleeghuis hebben met hun familie een mooi doel voor hun wandeling; mensen die vlakbij werken gaan er weer hun lunch genieten. Het pareltje in de Haarlemmerhout zal ook bijdragen aan de versterking van de culturele en toeristische aantrekkingskracht van Haarlem.

Herstel van de beeldengroep

De beelden worden zodanig uitgevoerd dat deze lijken op de originelen en - zeer belangrijk - "hufteproof" zijn. Na overleg met de commissie Kunst In de Openbare Ruimte KIOR resteren nog twee uitvoeringsvarianten: kalksteen Euville Marbrier en brons met steenkleurige coating of patina met een rvs kern als verankering. Wij kiezen voor de laatste variant, omdat deze door de wijze van verankering het best bestand is tegen diefstal en goed bestand is tegen mogelijke vernielzucht. In Den Haag en Utrecht wordt deze uitvoering met succes toegepast.

De fonteinbak wordt schoongemaakt en hersteld. In de bak komt opnieuw een fontein, die van lente tot herfst spuit. De fontein wordt aangelicht vanuit de bak zodat deze in het duister van ver zichtbaar is en daardoor aantrekkelijk om ook 's avonds naar toe te wandelen.

Het monument zal niet direct toegankelijk zijn: als beschermingsmaatregel wordt een gesloten ring van 2 meter van sterk prikkende hulst rond het monument geplaatst.

De omgeving en zichtlijnen

Het zuidelijk deel van de Kleine Hout is verwaarloosd en onderhoud geschiedt nu zonder duidelijke visie op het uiteindelijk resultaat. Wij hebben een schetsontwerp gemaakt voor het herinrichten van de omgeving en een facelift van dit deel van de Kleine Hout. Het schetsontwerp zal in meer detail moeten worden uitgewerkt.

Goede doorkijk hoort bij dit deel van de Hout dat volgens het oorspronkelijk ontwerp het karakter van een park heeft. Dit karakter wordt visueel versterkt door een van verschillende kanten tussen de monumentale bomen door duidelijk zichtbaar Hildebrand monument.

De zichtlijn van Paviljoen Welgelegen naar het monument wordt hersteld. Bij de Spanjaardslaan / Beelslaan komt een duidelijk herkenbare entree door het pad te verbreden en iets te verleggen en onderbegroeiing te verwijderen.

Beheer en onderhoud

Herstel van de beeldengroep en omgeving is prachtig, maar het in stand houden vraagt meer. Het in topkwaliteit houden van de beeldengroep en haar omgeving verdient de hoogste prioriteit en is voorwaardelijk voor het slagen van de terugplaatsing. Het nieuwe beheerplan Haarlemmerhout voorziet hierin. Op de uitvoering daarvan houdt de Adviescommissie Haarlemmerhout intensief toezicht.

Preventie

Preventie tegen diefstal en vernielzucht begint bij een goed draagvlak. In combinatie met een omgeving zonder onveilige plekken en met goede zichtbaarheid, robuuste uitvoering, adequaat beheer en regelmatig toezicht door politie-surveillances is het risico van vernieling gering. Het is vooral beeldvorming en geen praktijk dat het in de Hout voor beelden onveilig zou zijn. Zie verder de preventiepiramide in deel 2.

Draagvlak en communicatie

Een ander cruciaal onderdeel is het creëren van draagvlak en bekendheid van het monument bij de Haarlemse bevolking, in de omliggende wijken en de daar aanwezige scholen in het bijzonder. Wij hebben nu al een behoorlijk draagvlak voor de plannen bij de wijkraden en groepen die het initiatief hebben genomen, maar ook al bij bedrijven en zorginstellingen in de omgeving die het initiatief van harte steunen. In de komende tijd blijven wij werken aan een verdere vergroting van het draagvlak. Haarlem Citymarketing hebben wij inmiddels gewonnen voor het initiatief.

Communicatie over de plannen is van eminent belang om draagvlak te krijgen en te houden. Wij doen dat met verschillende middelen, zoals een informatiebord bij het monument met daarop onder meer vermelding van degenen die hebben bijgedragen. Maar daarnaast bijvoorbeeld ook een website met webcam die continu beelden van het monument toont. Uiteraard ook met aandacht in de pers.

Tot slot

Wij zijn vol vertrouwen dat herstel van het Hildebrand monument een verantwoorde investering zal blijken te zijn voor alle Haarlemmers en dat wij net zoals Godfried Bomans een toast kunnen uitbrengen op het herstel van een belangrijk pareltje in de Haarlemmerhout.

Godfried Bomans toost op het net gereed gekomen monument. (www.librarians.wordpress.com)

1. Het realisatieplan

Beschermen, benutten, beleven en beheren.

Beschermen: Het monument moet weer dierbaar worden; wat je dierbaar is, wil je beschermen.

Benutten: Een aangename plek gaat als vanzelf een rol spelen in het leven van mensen: een plek om te zijn, te genieten, tot rust te komen en te recreëren. Een plek om te benutten door de directe omwonenden maar ook door iedere Haarlemmer. Kortom een plek die een onderdeel vormt van de identiteit van Haarlem.

Beleven: Het verhaal vertellen: dát het er is, wat het is, wat er mooi en bijzonder aan is. Zodat iedereen het wil zien, beleven en doorvertellen.

Beheren: Zonder beheer - op een bijzonder hoog niveau - zijn beschermen, benutten en beleven kansloos.

Ontwerpen met hulp van de preventiepiramide

Voor het ontwerp hebben wij de preventiepiramide gebruikt, een wetenschappelijk model voor een integrale en positieve preventie-aanpak gericht op veiligheid in de openbare ruimte.

De preventiepiramide bestaat uit vijf niveaus waarbij de onderliggende niveaus voorwaardelijk zijn voor de hogere. Bij een preventiebeleid dient op alle verschillende niveaus tegelijkertijd gewerkt te worden. Aan ieder niveau moet tijd en energie besteed worden

want als het onderliggende niveau niet in orde is, hebben de initiatieven op de bovenliggende niveaus geen basis om vanuit te vertrekken of om op terug te vallen. Hierna gaan we per niveau nader in op de specifieke invulling ten behoeve van het Hildebrand Monument.

Niveau 0: De brede maatschappelijke inbedding.

Gebruikers en omwonenden moeten zich verantwoordelijk voelen voor het monument en haar omgeving. De stichting Herstel Hildebrand Monument acht participatie van de bewoners van Haarlem en in het bijzonder van de bewoners van omliggende wijken daarom van groot belang. Wij zullen dit als volgt bevorderen: De omliggende wijkraden Zuiderhout & Vredenhof, Bosch en Vaart, Koninginnebuurt en Welgelegen, zullen hun

Foto Titi des Bouvrie

bewoners, middels de hen ter beschikking staande communicatiemiddelen, enthousiasmeren (wijkraadvergaderingen/wijkkranten/site's). Daarnaast zullen zij diverse fundraisingactiviteiten opstarten zoals bewonersdonatie, adoptie van een beeld, en lezingen. Via het draagvlak dat de stichting direct en indirect opbouwt, gaan de bewoners uit de omliggende wijken (weer) houden van het monument en het daarom ook beschermen.

Niveau 1: De omgeving.

Bij het ontwerp voor de omgeving hebben wij zo goed mogelijk rekening gehouden met de praktische vuistregels die uit 'veilig' parkontwerp inmiddels bekend zijn:

- zorg voor zichtbaarheid en herkenbare structuren,
- voorkom onveilige plekken en onduidelijke restruimtes,
- zorg voor goede voorzieningen zoals banken en prullenbakken,
- denk na over een seizoenstrategie,
- creëer een goede toegankelijkheid en een relatie met de omgeving.

In ons plan worden zichtlijnen hersteld of versterkt, met daardoor een herkenbare entree aan de Spanjaardslaan. Door de zichtbaarheid wordt de veiligheid versterkt; rond het monument komen banken en prullenbakken, het monument maakt optisch weer deel uit van de Kleine Hout en het parkkarakter wordt versterkt doordat het monument van verschillende zijden zichtbaar is.

Het in topkwaliteit houden van de omgeving verdient de hoogste prioriteit en is een voorwaarde om gewenst gedrag te stimuleren en aan te moedigen. Het monument en haar omgeving moet weer die aangename plek worden waar iedereen graag wil verblijven.

Niveau 2: Draagvlak en communicatie.

Stichting de Houten Haarlemmer zal in nauwe samenwerking met de Stichting Herstel Hildebrand Monument initiatieven ontplooiën om in de omringende scholen het verhaal te vertellen van Hildebrand, de Camera Obscura, de kunstenaar Bronner en de Haarlemmerhout.

De leden van de Vereniging Vrienden van de Haarlemmerhout zijn regelmatige bezoekers van de Hout. Zij vormen een sociaal netwerk en hebben een signaleringsfunctie die zij inzetten voor de Haarlemmerhout. De Vereniging heeft een website met een QR-code, geeft maandelijks een nieuwsbrief uit en organiseert rondwandelingen en lezingen. Al deze communicatiemiddelen worden ingezet om het Hildebrand Monument en haar omgeving onder de aandacht te brengen.

Foto Titi des Bouvrie

Informatiebord

Een informatiebord van hoogwaardig materiaal komt in de buurt van het monument te staan. Dat bord vermeldt de basisgedragsregels t.a.v. het monument. Naast informatie over het monument, komt een vermelding van degenen die het herstel mogelijk hebben gemaakt - de adoptief-ouders van het monument - en, zeer belangrijk voor goed onderhoud: het telefoonnummer waarop men rommel en schade kan melden.

Moderne media

Ook via moderne media zoals QR codes, App's e.d. zal informatie uitgedragen worden. Gedacht kan worden aan het digitaal kunnen lezen en/of beluisteren van een passend fragment uit de Camera Obscura.

Website

Wij maken een website waarop iedere geïnteresseerde achtergrondinformatie, historisch beeldmateriaal, kaarten en ontwerpen kan vinden.

Haarlem Citymarketing

In samenwerking met Haarlem Citymarketing gaan wij werken aan de bekendheid van het Hildebrand Monument en de Haarlemmerhout (het Central Park van Haarlem, niet waar). Via de website van Citymarketing zou t.z.t. het herstel van het monument gevolgd kunnen worden. Rond de onthulling zijn verschillende promotie-activiteiten denkbaar die in samenwerking op touw gezet kunnen worden. Bij de Historische Vereniging Haarlem ligt bijvoorbeeld een rondwandeling klaar, die loopt door het Frederikspark en de Haarlemmerhout, met als begin- en eindpunt het Houtplein.

Niveau 3: Het ontwerp en de instandhouding.

De stichting wil de beelden in kwalitatief hoogwaardig materiaal uitvoeren dat tevens vandalismebestendig is. Wij stellen steenkleurig-gecoat brons voor, met roestvrijstalen binnenkernen. Mocht er bij dit materiaal onverhoopt toch beschadiging van een beeld optreden, dan kan het beeld relatief eenvoudig hersteld worden.

In het ruimtelijk ontwerp zal gebruik gemaakt moeten worden van CPTED technieken (Crime Prevention Through Environmental Design). In ons ontwerp komt, in lijn met deze technieken rond de fonteinbak een circa twee meter brede rand van ondoordringbare hulststruiken. De banken zijn verplaatst naar weerszijden van de fontein aan de boomrand. In de fonteinbak komt verlichting om zo 's avonds extra sfeer te realiseren en zichtbaarheid te bevorderen. Indien juist gefilterd en niet te hoog schijnend, schaadt het sfeerlicht de vleermuizen en vogels niet.

Politie

De politie heeft na overleg met de Stichting toegezegd de Haarlemmerhout, en in het bijzonder de omgeving van het Hildebrand Monument, te benoemen tot HOTSPOT. Dit betekent extra toezicht voor het hele gebied. De wijkagenten kennen de bezoekers van de Haarlemmerhout en spreken ze indien nodig aan op hun gedrag. De Stichting heeft inmiddels de wijkagenten bij het initiatief betrokken en zij hebben zich bereid verklaard te adviseren bij de concrete invulling van het herstelplan.

Foto J. Otte (NHA)

Niveau 4: Optreden.

Mocht er toch vandalisme plaatsvinden dan verwachten wij een lik-op-stuk-beleid van de gemeente Haarlem. En ook: snel reageren op meldingen van bezoekers over zwerfvuil en schade.

2. Bijlagen

Bijlage 1. Historie - Ruimtelijk-historische analyse

Historie in kort bestek

175 jaar geleden schrijft Nicolaas Beets onder het pseudoniem Hildebrand het boek de *Camera Obscura*. In het boek neemt hij in verschillende verhalen de burgerlijkheid op de hak. Het boek groeit uit tot een van de meest gelezen boeken uit de negentiende eeuw.

Ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van Beets, in 1914, start een ontwerpwedstrijd voor een Hildebrand Monument. Jan Bronner wint met zijn ontwerp van een achtkantige fontein waarbij op iedere hoek een beeld van een figuur uit het boek staat en op dertig meter afstand, verhoogd het geheel overziend, het beeld van verteller Hildebrand.

De beoogde plaats voor het monument is Haarlem, de geboorteplaats van Beets.

Het maken van de beeldengroep en het realiseren van de plaatsing nemen bijna vijftig jaar in beslag. Bronner werkt maar door en door aan de beelden, die steeds gestileerder worden. In 1948 zijn ze klaar en staan ze op een expositie in het Stedelijk Museum van Amsterdam. Maar vanwege het moeizaam bijeenbrengen van gelden om het te plaatsen, duurt het nog tot 1962 voordat het monument onthuld wordt.

Dan staat het echter op de plek die, zoals Bomans in 1948 schrijft, *‘de atmosfeer ademt der Camera Obscura’*. Een plek ook die, zoals Andriessen in 1949 optekent, *‘de plaats is voor het monument geschapen, zoals het monument voor de plaats geschapen lijkt te zijn. Iedereen ziet dat de beelden daar behoren te staan en iedereen begrijpt dat dit monument een lust voor het oog is en een trots voor Haarlem. Dit deel van de Hout staat ten dienste van het Hildebrandmonument, zonder dit monument is het verminkt.’*

Nop Maas vergelijkt de totstandkoming van het Hildebrandmonument met een soap. ‘Op afstand de langstlopende soap in Nederland, bijna honderd jaar!’

Ruimtelijk - historische analyse

De zichtas in de Kleine Hout

De landschapsarchitect Jan David Zocher heeft in het begin van de 19^e eeuw in zijn reorganisatieplan voor de Haarlemmerhout in de romantische landschapsstijl een aantal bestaande 18^e eeuwse barokelementen geïntegreerd, zoals de belangrijke zichtas tussen Paviljoen Welgelegen en de Spanjaardslaan. De zichtas is in zijn lengte verdeeld in drie op zichzelf staande delen, maar tezamen vormen zij een ongeëvenaarde belevingswaarde die in vorm en gebruik met recht uniek genoemd wordt naar Nederlandse maatstaven.

Het Vlooienveld, het eerste deel voor het Paviljoen Welgelegen, bestaat uit een centraal open grasveld dat aan weerszijden begrensd wordt door een dichtbeplant, statig bomenbos, met gesloten kronendak en zonder onderbegroeiing. Door het scherpe contrast van zon en schaduw wordt het van alle kanten goed bereikbare Vlooienveld intensief gebruikt als ontmoetingsplaats en verblijfsruimte, wat zich goed leent voor kleinschalige, vrij toegankelijke publieksevenementen.

De Hertenkamp, in het tweede, het middengedeelte van de zichtas, is in de typisch lossere en ruimtelijk onbegrensde landschapsstijl veranderd. De kijkfunctie staat in dit deel centraal, met de

omheinde Hertenkamp en kinderboerderij in een lichtglooiend geromantiseerd weidelandschap, met losse boompartijen en vrijstaande solitaires.

Het Hildebrand Monument bevindt zich in het derde, het zuidelijke deel van de zichtas, dat zich uitstrekt tussen de vijver in de Hertenkamp en de Spanjaardslaan. De zichtas in dit deel is sterk vernauwd door een dicht bos, waar in het centrum een restant Lindenrond is gehandhaafd en waar het voormalige Beukenrond nog als pad herkenbaar is. De vorm en functie in dit zuidelijke deel worden door de bijdrage van de beeldengroep versterkt en hiermee ook onderscheiden in de zichtas.

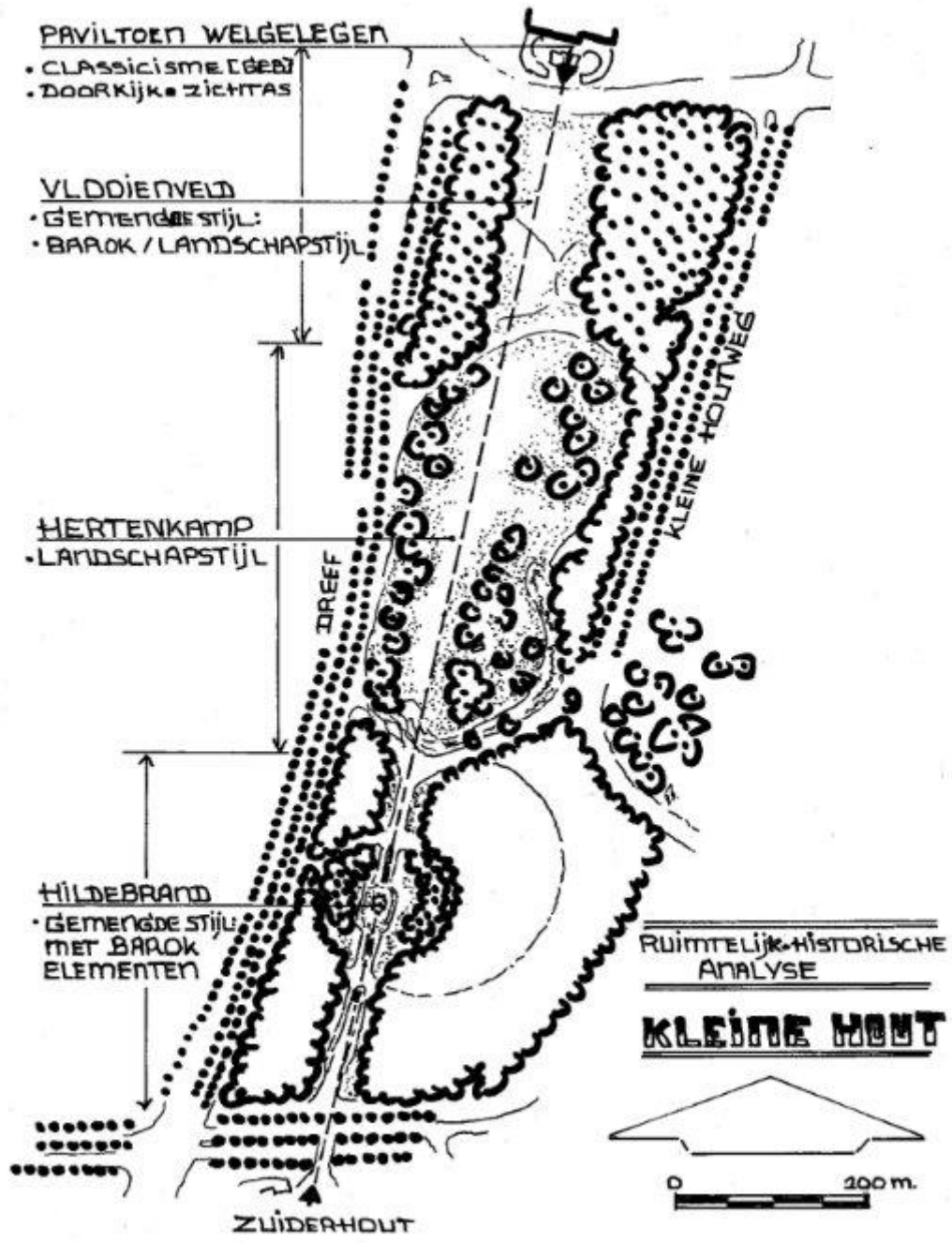
De situering van het Hildebrand Monument

De maker van het Hildebrand Monument, professor Jan Bronner, heeft zich destijds niet alleen bezig gehouden met het bedenken en vormgeven van de literaire beeldengroep, maar hij heeft zich ook expliciet bemoeid met de situering van het monument.

Dat mocht bij de situering in de Haarlemmerhout volgens hem alleen maar in de statische zichtas of lanen staan, die resteerden uit de 17^e en 18^e eeuwse stijlperiodes.

Na heftige, vakmatige en politiekpublieke discussies werd uiteindelijk eensluidend besloten de voorkeur van Bronner te volgen en het monument te plaatsen in de zichtas van de Kleine Hout.

Het aldaar geplaatste monument is inmiddels verheven tot Rijksmonument, evenals de omgeving waarbinnen de situering heeft plaatsgevonden. Een monument kan en mag nooit los gezien worden van haar omgeving. Dat verklaart ook de landelijke en plaatselijke waardering die het monument inmiddels geniet, alle ideeën voor herplaatsing in andere omgevingen ten spijt. Alleen op die plek in de Kleine Hout hoort het herstelde Hildebrand Monument in een herstelde omgeving terug gebracht te worden.

Tekening Nico Brink

Bijlage 2. Ontwerpvoorstel

Toelichting op het ontwerpvoorstel

Het monument als zodanig is statisch van vorm: hooggeplaatst, rechtstandig kijkt Hildebrand vanuit de zichtas op enige afstand neer op zijn geesteskinderen uit de Camera Obscura, die geplaatst zijn op de hoekpunten van een symmetrische, octogonale fonteinbak.

In het voormalige middelpunt van het Lindenrond is de fonteinbak met beeldengroep geplaatst. Een passend octogonaal padenpatroon rond het monument versterkt de belevingswaarde van het monument in deze bijzondere omgeving, maar bewaart ook de afstand die het monument behoeft.

Het terugbrengen van een lage, groenblijvende, stekelige hulstbeplanting rond de fonteinbak zal onverlaten afdoende weren.

De huidige bosrandbeplanting van donkergroene rododendrons aan weerszijden van het beeldentableau is sterk verwaarloosd en dient hersteld te worden, waardoor het contrast met de lichtgekleurde beeldengroep wederom versterkt zal worden.

De beeldengroep dient opnieuw geplaatst te worden, gemaakt van vandaalbestendig en klimatologisch verantwoord materiaal. De fonteinbak dient eveneens opgeknapt te worden met een vernieuwde pompinstallatie met een hogere spuit- capaciteit.

De banken bij de Oranjelaan en het Beukenrond zijn verkeerd gesitueerd. Herplaatst in het voormalige Lindenrond bieden ze een beter en rustiger uitzicht op het tableau.

Er komt een passende, herkenbare en uitnodigende entree vanaf de Spanjaardslaan. Achter de rood-witte reflecteringshekken zal een lage, groene coulisse geplaatst worden die maakt dat het zicht vanuit de Haarlemmerhout in groen eindigt en niet in blik. Het huidige te verbreden pad vergroot vanuit de Spanjaardslaan de bijzondere beeldimpressie van het monument en de doorkijk.

In cultureel-maatschappelijk opzicht is in deze herstelde situatie de kwaliteit teruggekeerd die dit literaire Rijksmonument en de Haarlemmerhout waardig is.

Ons voorstel sluit aan op het door de Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit (ARK) opgestelde advies betreffende de ruimtelijke kwaliteit van de Haarlemmerhout, dat in bijlage 6 is opgenomen.

Bijlage 3. Materiaalgebruik

In het verleden gemaakte materiaalkeuzes voor de replica's pakten helaas niet goed uit. Polyester bleek niet bepaald hufterproof. Wij hebben vier alternatieven bestudeerd: Jahnmortel, beton met kunststof buitenste laag, kalksteen Euville Marbrier, brons met een stenkleurige coating of patina.

Jahnmortel

Jahnmortel is een hoogwaardige mortel die regelmatig toegepast wordt bij renovaties van steenachtige beelden. Ondanks de hoogwaardige kwaliteit hebben wij twijfels bij de toepassing van dit materiaal voor het Hildebrand Monument. Verschillende beelden van de groep bezitten zeer fragiele onderdelen; frêle armen, nekken etc. Ook als het fontein omringt wordt door ondoordringbare hulstestruiken dan is beschadiging nog steeds mogelijk, bijv. door het werpen van stenen. Bovendien speelt bij deze materiaal uitvoering de vorstbestendigheid een niet onbelangrijke rol. Betwijfeld wordt of dat (zeker op de lange duur) geen beschadigingen tot gevolg heeft op de vele kwetsbare delen die deze beelden nu eenmaal hebben. Herstel van de schade zal zichtbaar blijven en eventueel is totale vervanging van het desbetreffende beeld noodzakelijk. Hetzelfde geldt als de beelden besmeurd worden, bijvoorbeeld met verf.

Beton met kunststof buitenlaag.

Net zoals bij de optie Jahnmortel geldt ook hier het bewaar dat enkele beelden zo fragiel zijn dat, zelf met rvs bewapening, delen door molest snel kunnen afbreken. Daarbij komt nog dat door de kunststof buitenlaag beschadiging door brand niet uit te sluiten valt.

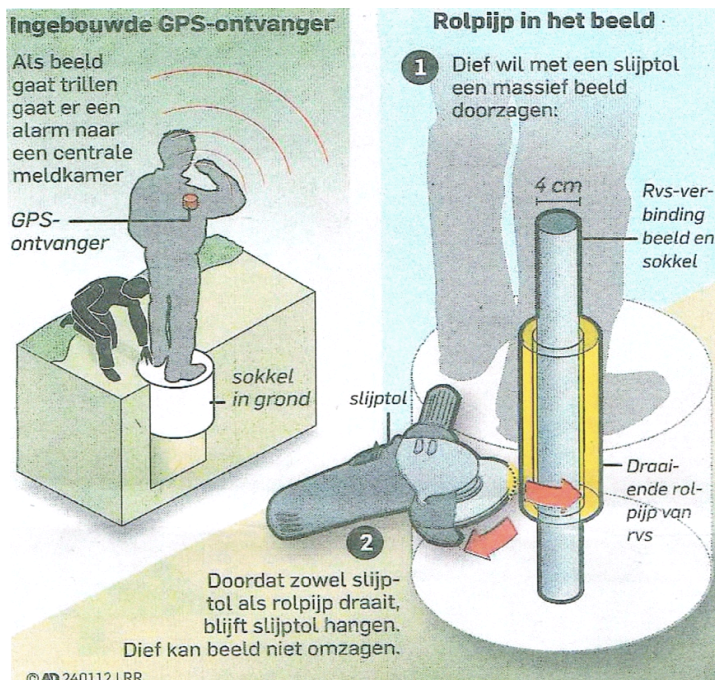
Kalksteen Euville Marbrier

Deze optie benadert waarschijnlijk het best de uitstraling van de originelen, zeker als voor het vervaardigen moderne scantechnieken worden toegepast. Deze optie is wel erg duur. Daarbij komt dat ook hier het bezwaar geldt dat enkele beelden zo fragiel zijn dat delen door molest snel kunnen afbreken. Ook zal na verwachting de kalksteen beelden op den duur verweren.

Brons met een steenkleurige coating

De duurzaamheid van bronsgegoten beelden hoeft geen nadere toelichting. De door de stichting geraadpleegde bronsbeeldgieterij garandeert dat de uitvoering met een steenkleurige coating dezelfde uitstraling zal hebben als het origineel. Eventuele beschadigingen aan kwetsbare delen (uiteinden) kunnen veel eenvoudiger en goedkoper hersteld worden doordat deze gelast kunnen worden. Door de snelle stijging van de prijs voor brons zijn bronzen beelden helaas doelwit van het dievengilde. Inmiddels bestaan er echter diverse beveiligingstechnieken waarmee goede resultaten geboekt zijn.

Twee gangbare technieken zijn:

Wij hebben ons laten informeren door de gemeenten Den Haag en Utrecht. Beide gemeenten passen inmiddels de methodiek met rolpijp op ruime schaal toe, ook bij bestaande beelden. Zo heeft Den Haag inmiddels ca 80 beelden beveiligd. Resultaat: goed; geen diefstal meer. Soms waren enkele proefsmeden zichtbaar, maar die waren gemakkelijk te herstellen. Beveiliging met sensoren ziet men niet zitten: te bewerkelijk en kostbaar. Utrecht laat hetzelfde resultaat zien. Wel wordt melding gemaakt van het omtrekken van een beeld met sokkel en al. Het beeld is niet gestolen. Onderstaande foto's zijn ons aangeleverd door de heer R. Sprinkhuizen van de gemeente Den Haag.

Op grond van het bovenstaande kiest de Stichting voor de meest vandaalbestendige variant: brons met steenkleurige coating en adviseert zij de beveiliging met een rolpijp toe te passen. Een beveiliging met een GPS ontvanger is in gebruik kostbaar (contract met meldkamer) en wordt derhalve niet geadviseerd.

Bijlage 4. De Preventiepiramide

De preventiepiramide bestaat uit vijf niveaus die nauw met elkaar samenhangen. Ze gaan van zeer algemeen (onderaan) tot zeer specifiek (bovenaan). Het model vormt een hiërarchie, waarbij de onderliggende niveaus voorwaardelijk zijn voor de hogere. De niveaus 0, 1 en 2 vormen de positieve preventie, niveau 3 en 4 zijn specifiek probleemgericht. Alle niveaus tellen mee: niet 'of-of', maar 'en-en'.

(Bron: <http://www.slideshare.net/nielskatho/de-preventiepiramide-kort-presentation>)

Niveau 4 Het curatieve niveau

Op dit niveau staan de maatregelen die genomen worden als het onheil al is geschied. Dit betekent maatregelen zoals aangiftes, registratie daders, opsporing, vervolging, veroordelingen, boetes, vergoeding en herstel.

Niveau 3 Specifieke preventie

Net als niveau 4 is ook dit niveau probleemgericht. Preventie op dit niveau alleen is symptomatisch en kan 'dweilen met de kraan open' zijn als er niets gebeurt op niveau 0, 1 en 2.

Vele van de maatregelen op dit niveau worden negatief ervaren zoals camerabewaking, ingrepen in de (infra) structuur, politiepatrouilles, (toegangs-)controles en alarmsystemen.

Niveau 2 Algemene preventie

Dit niveau vertrekt ook vanuit het (mogelijke) probleem zoals de hogere niveaus. Maar de maatregelen op dit niveau zijn positief georiënteerd. Gericht op het verminderen van de onveiligheidsgevoelens door het constructief ingrijpen in omgevingsfactoren. Bijv. opvang risicogroepen, interessante vrijetijdsbesteding voor risicojongeren, projecten rond omgevingswaardering.

Niveau 1 Fundamentele preventie

Centraal staat hier de bevordering van de omgevingskwaliteit door middel van een algemeen leefkwaliteitsbevorderend beleid. Maatregelen die getroffen worden op dit niveau zijn positief georiënteerd. Goede parkorganisatie, ontspanningsmogelijkheden, recreatiezones, hoog niveau van zorg voor de omgeving.

Niveau 0 De maatschappelijke context in zijn sociale, politieke en ecologische dimensie

Niveau 0 is de bedding waarop de vier andere niveaus staan. Dit is dus van cruciaal belang. Dit betekent een bredere maatschappelijke omkadering met bijdragen vanuit de overheid, draagvlak onder de bevolking en medewerking van burgers.

Bij een preventiebeleid dient op alle verschillende niveaus tegelijkertijd gewerkt te worden. Maar het eerste niveau vormt het fundament. Als hier niet in de eerste plaats werk van wordt gemaakt, hebben de initiatieven op de overige niveaus geen basis om vanuit te vertrekken of om op terug te vallen.

In alle niveaus zijn er twee manieren voor het zoeken naar antwoorden op de problemen. Je kunt zoeken naar 'structurele maatregelen' (iedere ingreep die probleemgedrag reduceert, belemmert of onmogelijk maakt) maar je kunt ook werken aan de attitudevorming (sensibiliseren van de betrokkenen door folders, flyers, boodschappen, vergaderingen, stickers, gesprekken, voordrachten, mededelingen, studiedagen, borden etc.) Het ene werkt niet zonder het andere.

Bijlage 5: Conceptnota Adviescommissie Ruimtelijke Kwaliteit

Conceptnota Ruimtelijke Kwaliteit (feb.2011) juni 2012 vastgesteld.

De Haarlemmerhout valt binnen het deel de beschermde stad (een van de vier delen van het Haarlemse stadslandschap) welke een 'beschermde regie' krijgt, gericht op het behouden en versterken van de zichtbare relatie tussen geschiedenis, openbare ruimte, architectuur en functie. De regie is behoudend en gedetailleerd. Ruimtelijke projecten dienen hieraan getoetst te worden. Algemeen gelden voor de inrichting van de ruimte 10 gouden regels:

1. Kiezen voor toekomstbestendigheid: kwaliteit die bestand is tegen de tand des tijds;
2. Synergie tussen toekomst-, gebruiks- en belevingswaarde staat centraal: bij elk ruimtelijk initiatief in de stad staat de vraag centraal hoe de mensen dit zullen ervaren;
3. De bestaande kwaliteit is het vertrekpunt: prioriteit ligt bij het vasthouden aan bestaande kwaliteit;
4. Gebouwen en buitenruimtes vormen samen de stad: ruimtelijke kwaliteit wordt bepaald door de samenhang van het geheel, het ensemble;
5. De lange lijnen maken de stad herkenbaar: o.a. groen, oude routes en zichtlijnen zorgen voor de samenhang en herkenbaarheid van Haarlem;
6. Beeldbepalende plekken bepalen de identiteit van de stad: Haarlem geeft prioriteit aan de versterking van haar identiteit. Dit betekent dat zorgvuldig moet worden omgegaan met beeldbepalende plekken zoals parken;
7. Gedeelde weelde en gedeelde verantwoordelijkheid: versterk de identiteit door te zorgen voor een meerwaarde-effect van private en publieke initiatieven en investeringen;
8. De gebiedstypologie moet meegenomen worden in afwegingen: bij vragen en opgaven moet de gebiedsidentiteit en haar kenmerken centraal staan;
9. De gemeente volgt haar uitgezette koers: consistentie wekt vertrouwen en zorgt voor een duurzame inrichting;
10. Durf te kiezen en doe dat vooraf.

Beoordelingscriteria Stedelijk Groen, Beschermde regie

- Openbare ruimte
 - ingrepen zijn afgestemd op het groene karakter
 - inrichting past bij het type stadspark en is altijd overwegend groen
 - toepassing halfverharding of afgestrooid asfalt op paden
 - handhaven bestaand bomenbestand
 - meeontwerpen overgang park en straat
 - gebod- en verbodsborden concentreren bij entree(s)
 - terughoudend in toepassing straatmeubilair
 - objecten altijd horizontaal plaatsen, niet op hellingen
 - geen afvalcontainers in park
 - beschoeiingen oevers max 30-40 cm en in hout uitgevoerd
 - voorzieningen als elektriciteit en schakelkasten ondergronds

Ruimtelijke structuur

- historische wegen, paden en groen handhaven en als uitgangspunt nemen bij herstructurering
- zichtrelaties tussen stadspark en omgeving en binnen het park zelf handhaven/verbeteren

- historische zichtlijnen binnen de Haarlemmerhout respecteren
- Materiaal
- duurzaam materiaal toepassen
- Erfgoed
- het huidige monument is altijd uitgangspunt bij een wijziging
- de opeenvolgende historische 'lagen' worden bij ingrepen gerespecteerd. **Beeldende kunst in de openbare ruimte**
- beeldende kunst in de openbare ruimte versterkt de ruimtelijke kwaliteit van de locatie
- het kunstwerk versterkt de identiteit van de plek en de stad als geheel
- het kunstwerk past in maat en schaal van de omgeving
- het kunstwerk geeft richting en markeert de plek
- het kunstwerk respecteert de historie van de stad

Bijlage E: begroting herstel Hildebrandmonument

Kostenbegroting

Rijksdienst Cultureel Erfgoed:

Beschikbaar stellen gipsen afgietsels beelden, restauratie, transport, supervisie: €12.250

Vervaardigen beelden

8 beelden in brons met coating, mallen, transport en plaatsing: €50.000

Restauratie fonteinbak

Restauratie tegelwerk, schoonmaak en preparatie fontein: €23.166

Herstel fontein

Watersysteem, regelkast, pompen, voeding en verlichting: €11.799

Diversen

Beplanting rond fonteinbak: € 4.000

Informatiepaneel: € 1.785

Vervangen beeld Hildebrand: €13.500

Fondsenwerving, drukkosten etc. € 5.000 +

Totaal: €121.500

Dekkingsplan

Bijdrage Gemeente Haarlem: €80.000

Bewoners wijken: € 8.200

Wijkraden: € 3.300

Fondsen: €30.000

Totaal: €121.500

Stichting Herstel Hildebrand Monument

175 jaar geleden schrijft Nicolaas Beets onder het pseudoniem Hildebrand het boek de *Camera Obscura*. In het boek neemt hij in verschillende verhalen de burgerlijkheid op de hak. Ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van Beets, in 1914, start een ontwerpwedstrijd voor een Hildebrand Monument. Jan Bronner wint met zijn ontwerp van een achtkantige fontein waarbij op iedere hoek een beeld van een figuur uit het boek staat en op dertig meter afstand, verhoogd het geheel overziend, het beeld van verteller Hildebrand.

Het Monument is de jaren '60

Het duurt tot 1962 voordat het monument wordt onthuld. De beelden zijn uitgehakt in Frans Euville-kalksteen. De steensoort bleek niet goed bestand tegen weer en wind. Vandalen beschadigden de beelden. De hardstenen kopiën zijn na beschadiging vervangen door kunststof replica's. Die werden in brand gestoken waarna de gemeente Haarlem in 2009 de vernielde beelden heeft weggehaald. Alleen Hildebrand staat nog hoog op zijn sokkel in de Haarlemmerhout, uitkijkend op een kale fonteinbak vol graffiti.

Het verloerderde monument

Bomans, in 1962 bij het monument

Suzette Nouret

Keesje

Teun de Jager

Buikje

Grootmoeder Kegge

Nurks

Stastok

Van der Hoogen

Het nog resterende (kunststof) beeld van Hildebrnd in de Hout

Het monument in 1962

In de beeldentuin van museum de Fundatie in Heino staan de originele beelden opgesteld. De beelden zijn helaas sterk verweerd. Twee beelden zijn in zo slechte staat dat ze niet meer buiten staan opgesteld. De zachte kalksteen is niet goed bestand tegen weersinvloeden.

